

Petteri Orpo kok ym.

Välikysymys hallitusohjelman talous- ja työllisyystavoitteiden hylkäämisestä

Eduskunnalle

Koronavirus on merkinnyt kriisiä sekä ihmisten terveydelle että taloudelle. Koronan terveydelliset vaikutukset ovat onneksi olleet Suomessa moneen muuhun maahan verrattuna pieniä. Talouden osalta pahin saattaa kuitenkin olla vielä edessä.

Olemme saaneet lukea uutisia palvelualojen ahdingosta ja teollisuuden tyhjenevistä tilauskirjoista. Viime aikojen uutiset Lapin matkailusta, Kaipolan paperitehtaasta tai Naantalin öljynjalostamosta ovat murheellisia. Nämä uutiset tulevat tarkoittamaan työttömyyttä tuhansissa kodeissa tulevana syksynä.

Kuluvan vuoden valtion velanotto on 16,7 miljardia euroa. Hallitus on riihessä sopinut valtiovarainministeriön 7 miljardin euron velanoton lisäksi menoista, jotka kasvattavat alijäämän ensi vuonna 10,7 miljardiin euroon. Hallitus lisäsi kahden päivän aikana menoja yhtä paljon kuin edellinen hallitus onnistui sopeuttamaan koko vaalikauden aikana. Valtion menoista viidennes kateen velalla. Pääministeri Marinin ensikomenttien mukaan hän on "todella iloinen".

Epidemian aiheuttamasta suhdannekuopasta selviämme lopulta, mutta todelliset ongelmamme ovat syvemmällä. Esimerkiksi Ruotsin talous kasvoi finanssikriisin ja koronakriisin välisenä aikana lähes 20 prosenttia, mutta Suomi polki paikoillaan. Julkisen talouden velka suhteessa bruttokansantuotteeseen on paisumassa vaalikauden loppuun mennessä 20 prosenttiyksikköä. Vauhti on nopeampi kuin finanssikriisin aikana Italiassa tai Kreikassa.

Julkinen taloutemme on kestäättömällä polulla, eikä hallitus ole pystynyt tekemään riittäviä päätöksiä suunnan kääntämiseksi. Mitä uskottavammin onnistumme ratkaisemaan rakenteellisia ongelmiamme, sitä enemmän on liikkumavaraa myös suhdanteiden tasaamiseen.

Hallitusohjelmassa tiivistetään osuvasti vastuullisen taloudenpidon merkitys: "Ihmisarvoisten ja laadukkaiden palvelujen ja koko väestön toimeentulon turvaaminen edellyttävät, että julkinen talous on vakaalla pohjalla ja että sitä hoidetaan kestävällä tavalla." Riihen päätökset osoittavat, ettei hallitus pidä tästä tavoitteestaan kiinni.

Välikysymys VK 2/2020 vp

Hallituksen velkapolitiikka vaarantaa palvelut, ylläpitää työttömyyttä ja päättyy veronkorotuksiin

Heikko taloudenpito murentaa hyvinvointiyhteiskuntamme perustaa ja vaarantaa kykymme järjestää koulutusta tuleville sukupolville, hoitoa ja hoivaa sitä tarvitseville, turvaa esimerkiksi riittävällä poliisien määrällä, uskottavan maanpuolustuksen, eläkkeet senioriväestöllemme sekä toimeentulon turvan sitä tarvitseville.

Hallitusohjelmassa on myös lupaus sukupolvien välisestä oikeudenmukaisuudesta: "Hallitus on sitoutunut vahvistamaan julkisen talouden pitkän aikavälin kestävyyttä johdonmukaisesti niin, että ei ajauduta kestäättömän velkaantumisen uralle, joka pakottaisi tulevaisuudessa menojen leikkauksiin tai verojen korottamiseen." Tämä lupaus ei toteudu.

Hallituspuolueiden sopimassa ohjelmassa vahvistetaan sitoutumista työllisyystavoitteeseen: "Edellä tarkoitetuista toimenpiteistä [työllisyysasteen nostamiseen tähtäävät toimenpiteet] on puolet valmiina elokuun 2020 budjettiriiheen mennessä. Ellei näin ole, budjettiriihessä arvioidaan aiemmin päätettyjä menolisäyksiä, jotka on tehty suhteessa tekniseen julkisen talouden suunnitelmaan."

Koko hallitusohjelma lepää 75 prosentin työllisyystavoitteen varassa. Nyt tavoitteesta on luovuttu. Hallituspuolueiden puheenjohtajat myönsivät syyskuussa, ettei hallitus tule saavuttamaan 75 prosentin työllisyysastetta, jolle koko hallitusohjelman talouspolitiikka pohjautui.

Pelkästään koronan piikkiin talouden ongelmia ei voi laittaa. Hallituksen talouspolitiikka oli jo ennen koronakriisiä kestäättömällä uralla, mutta viimeistään nyt siltä on pudonnut viimeinenkin pohja pois.

Koronakriisi ei ole syy tehdä vähemmän vaan enemmän

Koronakriisin myötä moni suomalainen on vaikean paikan edessä. Heinäkuussa työttömiä työnhakijoita oli 387 500, lähes 120 000 enemmän kuin vuosi sitten vastaavaan aikaan. Työttömyyden kasvu on painottunut nuoriin ja naisiin palvelualoilla. Syksyn mittaan ongelmat ovat lisääntyneet myös teollisuudessa.

Suomi tulee selviämään taloudellisesti kriisivuosista, mutta krooniset ongelmamme eivät sillä ratkea. Suomella on Euroopan vaikein huoltosuhde ja ratkaisematon kestävyysvaje. Ikäsidonnaisia menoja rahoittava työikäinen väestömme pienenee. Työmarkkinamme ovat jäykät, työllisyysaste alhainen, ja suuri verokiila tukahduttaa taloudellista toimeliaisuutta. Investoinnit ovat taloussammamme olleet liian matalalla tasolla vuosia.

Nykyisessä taloudellisessa tilanteessa riihen päätökset työllisyydestä ovat riittämättömät. Jos hallitusohjelman tavoitteesta 75 prosentin työllisyysasteesta pidettäisiin kiinni, tarvittava työllisten määrän kasvu olisi reilusti yli 100 000 hallituskauden loppuun mennessä. Nyt kun työpaikkoja katoaa koronan vaikutuksesta, hallituksen pitäisi tehdä entistä suuremmalla syyllä töitä työllisyyden vahvistamiseksi.

Välikysymys VK 2/2020 vp

Budjettiriihessä hallitus sopi uudeksi työllisyystavoitteeksi työllisyyden parantamisen 80 000 työllisellä, mutta tavoite siirrettiin vaalikauden lopusta vuodesta 2023 vuosikymmenen loppuun. Lisäksi hallitus luopui vaatimuksesta, jonka mukaan työllisyyttä parantavista päätöksistä tulee olla valtiovarainministeriön ennakkoarvio. Tämä tarkoittaa vaikuttavien päätösten lykkäämistä seuraaville hallituksille. Hallitus ei kanna sille kuuluvaa vastuuta.

Hallitus ei voi hallitusohjelman mukaan käyttää epidemian aiheuttamaa heikkoa suhdannetilannetta syynä lykätä päätöksiä. Rakenteellisiin uudistuksiin on hallitusohjelmassa sitouduttu haastavassakin tilanteessa: "Tavoitteet ovat luonteeltaan rakenteellisia. Kansainvälisen talouden odotettua heikomman kehityksen aiheuttamaa kasvun, työllisyyden ja julkisen talouden heikentymistä ei ole syytä tulkita tavoitteista poikkeamiseksi." Hallituksen päätökset työllisyystavoitteissa ovat päinvastaisia kuin hallitusohjelmassa.

Hallituksella oltava ohjelma, jonka talous- ja työllisyystavoitteisiin se uskoo

Hallitusohjelman keskeisimpiä tavoitteita oli julkisen talouden tasapaino vuonna 2023. Koronakriisin myötä tasapainotavoite on karannut. Jos hallitus jatkaa nykyisellä politiikalla, tulee julkisen talouden alijäämä olemaan valtiovarainministeriön mukaan yli kymmenen miljardia euroa vuodessa koko loppuvaalikauden ajan.

Hallitusohjelmassaan "Hallitus sitoutuu tarkastelemaan hallitusohjelman toimenpiteitä uudelleen, mikäli niiden toteuttaminen vaarantaisi julkiselle taloudelle asetettujen tavoitteiden saavuttamisen." Hallitus ei noudata tätäkään ohjelmansa selvää kirjausta. Se on budjettiriihessä päättänyt jatkaa hallitusohjelman menolisäysten toteuttamista, vaikka julkinen talous on täysin kestävämmällä uralla.

Hallituksen neljännen lisätalousarvion yhteydessä hallitus julkaisi kannanoton, jossa se teki sitoumuksen vakauttaa julkisen talouden velka suhteessa BKT:seen vuosikymmenen loppuun mennessä. Tavoiteltavaa velkasuhdetta ei ole kuitenkaan määritelty. Käytännössä tämä tarkoittaa, ettei hallitus aio tehdä tällä vaalikaudella julkisen talouden sopeuttamiseksi tarvittavia päätöksiä.

Hallituksen olisi vähintään kyettävä asettamaan talouspolitiikalleen konkreettinen tavoite. Velkasuhde tulee vakauttaa vuoteen 2025 mennessä 75 prosentin tasolle ja työllisyysastetavoite on nostettava 80 prosenttiin vuosikymmenen loppuun mennessä. Hallituksen vastuuton ja päämäärätön talouspolitiikka ei voi jatkua.

Hallituksen politiikka ei paranna työllisyyttä, heikentää kilpailukykyä ja vähentää investointeja

Ennen tämän syksyn budjettiriihtä hallituksen päätökset ovat kokonaisuutena vähentäneet työllisten määrää. Näin on käynyt vastoin hallitusohjelmaan kirjattua sitoumusta, jossa hallitus lupasi, ettei se tee työvoimapolitiikassa toimia, joilla on negatiivinen työllisyysvaikutus, ilman että se tekee samanaikaisesti työllisyyttä parantavia tehokkaampia toimia.

Välikysymys VK 2/2020 vp

Kuluvan vuoden talousarvio heikensi eduskunnan tietopalvelun arvion mukaan työllisyyttä 5 000 työllisellä. Hallituksen linjaama perhevapaaudistus heikentää valtiovarainministeriön laskelman mukaan osaltaan työllisyyttä 5 000 työllisellä. Lisäksi työvoimapolitiikassa on tehty muitakin työllisyyttä heikentäviä muutoksia. Hallitus ei ole tehnyt työllisyyttä vastaavasti parantavia päätöksiä.

Hallitus on leikannut työllisyyttä vahvistavaa ja harmaata taloutta kitkevää kotitalousvähennystä lähes 100 miljoonalla eurolla. Työssäkäyvien ja yritysten kustannuksia on päätetty nostaa polttoaineveron 254 miljoonan euron kiristyksellä, jota ei kompensoida yrityksille tai keskituloisille muussa verotuksessa. Lisäksi yritystukien karsinta typistyi parafiinisen dieselin 120 miljoonan euron veronkorotuksiksi.

Hallitusohjelman mukaan verotuksen on tuettava talous- ja työllisyyspolitiikalle asetettuja tavoitteita, kansainvälistä kilpailukykyä ja koko Suomen elinvoimaisuutta. Hallitusohjelman tavoite verotuksesta on hyvä. Hallituksen politiikka ei kuitenkaan ole ollut ohjelman mukaista.

Investointipäätökset tehdään kymmenien vuosien aikajänteellä. Valtion ylimpien päättäjien viesteillä tulevasta talous- ja veropolitiikan kehityksestä on investointipäätöksiin valtava vaikutus. Pääministerin puheet yritysten ja yrittäjien verotuksen massiivisesta kiristämisestä sekä keskusjohtoisesti pakotetusta työaikojen lyhentämisestä eivät herätä toivoa paremmasta. Julkisen talouden massiiviset alijäämät tarkoittavat verojen rajuja korotuksia tulevaisuudessa, mikä laskee investointien kannattavuutta. Hallituksen vastuuton ja hallitusohjelman vastainen talouspolitiikka karkottaa investointeja Suomesta.

Keinoja työllisyyden parantamiseen on — nyt tarvitaan tahtoa tehdä päätöksiä

Hallitusohjelmassa on sitouduttu käyttämään kaikkia keinoja, jotta tavoiteltuun 75 prosentin työllisyysasteeseen päästään: "Jos näyttää siltä, että tavoitetta ei saavuteta, hallitus ryhtyy määrätietoisin toimenpiteisiin tavoitteen saavuttamisen varmistamiseksi. Hallitus ei sulje mitään työllisyyttä parantavaa keinoa tarkastelun ulkopuolelle." Budjettiriihen päätösten perusteella määrätietoisia toimenpiteitä ei ole tehty, ja tarkastelun ulkopuolelle on suljettu lukuisia vaikuttavia keinoja. Hallitus on käytännössä sulkenut pois mahdollisuuden oman työllisyystavoitteensa toteutumiselle.

Budjettiriihessä hallitus päätti siirtää niin sanotun työttömyysputken sekä eläkeikää lähestyvien työllisyyskokonaisuuden valmistelun työmarkkinajärjestöille. Samat työryhmät ovat neuvotelleet työllisyysuudistuksista kesästä 2019 alkaen. Niistä ei ole saatu yhtään esitystä työllisyyden lisäämiseksi.

Hallituksen ainoa varsinainen päätös on työnhakuvelvoite, jota jo Sipilän hallitus kaavaili ja jonka vasemmisto silloin leimasi aktiivimalli kakkoseksi. Työnhakuun kannustaminen ja työvoimapalveluiden henkilöstön lisääminen voivat valtiovarainministeriön arvion mukaan lisätä työllisyyttä. Positiivinen työllisyysvaikutus olisi suuruusluokaltaan sama kuin hallituksen ensimmäisenä vuonna purkama edellisen hallituksen aktiivimalli. Aktiivimallien työllisyysvaikutus jää näin ollen yhteenlaskettuna neutraaliksi hallituskauden alkuun nähden.

Välikysymys VK 2/2020 vp

Valtiovarainministeriön virkamiehet valmistelivat hallitukselle ehdotuksen uudistuksista, joilla työllisten määrä nousisi ennakkoarvioiden mukaan 60 000:lla. Ehdotuksessa esitetään lukuisia uudistuksia, kuten varhaisen työelämästä poistumisen väylistä luopuminen, ansiosidonnaisen työttömyysturvan muutokset ja työvoimapolitiikan lukuisat uudistukset. Hallitus on vastoin hallitusohjelmaa jättänyt valtaosan ehdotuksista huomiotta.

Valtiovarainministeriön ehdotusten lisäksi on lukuisia muita keinoja, joille on etukäteen arvioitu työllisyysvaikutus. Työn tekemisen verotusta on kevennettävä. Työelämään pääsyä ja siinä pysymistä voidaan tukea myös alentamalla tuntuvasti varhaiskasvatusmaksuja ja tekemällä työllisyyttä ja perheitä tukeva perhevapaaudistus. Terapiatakuun toteuttaminen nopeuttaisi kuntoutumista työkykyiseksi. Yli 75-vuotiaiden niin sanottu superkotitalousvähennys lisäisi palvelukysyntää merkittävästi.

Suomi tarvitsee kipeästi myös työmarkkinauudistuksia. Ansiosidonnaisen työttömyysturvan porrastaminen kannustaisi palaamaan takaisin työelämään. Samalla ulosoton suojaosaa tulee edelleen nostaa ja minimoida kymmeniätuhansia työttömiä koskevat tilanteet, joissa työstä ei kerta kaikkiaan jää lopulta mitään käteen, koska palkka hupenee ulosottoon tai tukien ja maksujen muutoksiin. Vaikeuksiin ajautuneen yrittäjän pitää päästä nopeammin velkasaneeraukseen ja eroon maksuhäiriömerkinnöistä. Meillä ei ole varaa ajaa yhtään yrittäjähenkistä ihmistä vuosiksi kanveesiin vaan nopeasti uutta tekemään.

Hallitus ei ole vielä onnistunut tekemään hallitusohjelmansa mukaista päätöstä paikallisesta sopimisesta. Paikallinen sopiminen mahdollistaisi työpaikkakohtaiset joustot ja joidenkin arvioiden mukaan jopa 15 000 työpaikan syntymisen pk-yrityksiin. Paikallinen sopiminen tulee toteuttaa tasapainoisella tavalla niin, että siitä hyötyvät sekä yritykset että työntekijät. Muutoksissa työntekijöiden vähimmäissuoja ja riittävä turva on varmistettava. Yhteistoimintalain uudistus parantaisi jatkuvaa vuoropuhelua työpaikoilla sekä edistäisi työntekijöiden tiedonsaantia ja vaikutusmahdollisuuksia, jotta luottamus työpaikoilla paranee ja edellytykset paikalliseen sopimiseen käytännössä lisääntyvät.

Kansainvälisillä sijoittajilla ja asiantuntijoilla on myös edellisillä vuosisadoilla ollut merkittävä rooli Suomen elinkeinoelämän nopeassa kehityksessä. Työ- ja opiskeluikäisen väestön supistuminen tekee entistä tärkeämmäksi, että työpaikat ja oppilaitokset voivat lisätä kansainvälisiä rekrytointeja ja markkinoida opiskelupaikkoja ulkomaisille opiskelijoille nykyistä sujuvammin.

Keinoja työpaikkojen lisäämiseksi on, jos hallituksella vain olisi tahtoa niiden toteuttamiseen.

Ryhtiiliike on tehtävä hallitusohjelman tasolla

Vaikka hallitus lupaa, että se "...on sitoutunut vahvistamaan julkisen talouden pitkän aikavälin kestävyyttä johdonmukaisesti niin, että ei ajauduta kestäättömän velkaantumisen uralle, joka pakottaisi tulevaisuudessa menojen leikkauksiin tai verojen korottamiseen", ei budjettiriihessä nähty päätöksentekokyvyttömyys voi johtaa muuhun kuin menojen leikkauksiin tai verojen rajuihin korotuksiin.

Välikysymys VK 2/2020 vp

Suomalaisten hyvinvoinnin kestävä tulevaisuus lepää korkean osaamisen, kilpailukyvyn, vahvan julkisen talouden ja korkean työllisyysasteen saavuttamisen varassa.

Kriisin keskellä suomalaiset ansaitsevat selkeän ja vakautta luovan suunnan, uskottavan ohjelman välttämättömien uudistusten toteuttamisesta ja päätöksenteko- ja toimeenpanokykyisen hallituksen.

Edellä olevan perusteella ja Suomen perustuslain 43 §:ään viitaten esitämme asianomaisen ministerin vastattavaksi seuraavan välikysymyksen:

Aikooko hallitus ryhtyä noudattamaan oman ohjelmansa talous- ja työllisyyspolitiikan kirjauksia vaalikauden aikana,

ymmärtääkö hallitus räikeän epäsuhteen, joka hallituksen esittelemien työllisyystoimien ja hyvinvointiyhteiskunnan turvaamiseksi tarvittavien työllisyysuudistusten välillä on,

suhtautuuko hallitus työttömyyteen vakavasti ja pyrkiikö se tekemään kaikkensa, jotta mahdollisimman moni 387 500 suomalaisesta työttömästä työnhakijasta pääsisi töihin,

millä keinoin hallitus varmistaa, ettei Suomen verotus nouse ja kilpailukyky heikkene verrattuna keskeisiin kilpailijamaihin,

milloin hallitus esittelee suunnitelman, jolla julkisen talouden velkasuhde vakautetaan korkeintaan 75 prosenttiin vuoteen 2025 mennessä,

miten hallitus kokee parlamentarismin toteutuvan ilman voimassa olevaa hallitusohjelmaa, kun hallitusohjelman keskeiset tavoitteet eivät enää ole voimassa,

milloin hallitus tuo eduskunnan käsiteltäväksi hallitusohjelman, jonka tavoitteet ja keinot vastaavat muuttuneeseen talous- ja työllisyystilanteeseen, ja

miten hallitus tasapainottaa julkisen talouden, jos työllisyys ei kehity hallituksen tavoitteiden mukaisesti?

Välikysymys VK 2/2020 vp

Helsingissä 18.9.2020

Petteri Orpo kok
Kai Mykkänen kok
Ville Tavio ps
Harry Harkimo liik
Sofia Vikman kok
Heikki Vestman kok
Juhana Vartiainen kok
Pihla Keto-Huovinen kok
Ville Kaunisto kok
Janne Heikkinen kok
Arto Satonen kok
Ben Zyskowicz kok
Mari-Leena Talvitie kok
Sari Multala kok
Jukka Kopra kok
Heikki Autto kok
Sari Sarkomaa kok
Mia Laiho kok
Paula Risikko kok
Jaana Pelkonen kok
Matias Marttinen kok
Terhi Koulumies kok
Antti Häkkänen kok
Kalle Jokinen kok
Janne Sankelo kok
Kari Tolvanen kok
Ilkka Kanerva kok
Sanni Grahn-Laasonen kok
Pia Kauma kok
Timo Heinonen kok
Pauli Kiuru kok
Anne-Mari Virolainen kok
Anna-Kaisa Ikonen kok
Wille Rydman kok
Sinuhe Wallinheimo kok
Saara-Sofia Sirén kok
Marko Kilpi kok
Ruut Sjöblom kok
Riikka Purra ps
Kaisa Juuso ps
Jani Mäkelä ps
Jenna Simula ps
Ari Koponen ps
Rami Lehto ps

Välikysymys VK 2/2020 vp

Mauri Peltokangas ps
Minna Reijonen ps
Toimi Kankaanniemi ps
Ritva Elomaa ps
Lulu Ranne ps
Olli Immonen ps
Mikko Lundén ps
Sebastian Tynkkynen ps
Veikko Vallin ps
Veijo Niemi ps
Sanna Antikainen ps
Leena Meri ps
Sami Savio ps
Jari Koskela ps
Vilhelm Junnila ps
Juho Eerola ps
Mari Rantanen ps
Jari Ronkainen ps
Jussi Wihonen ps
Mika Niikko ps
Sakari Puisto ps
Riikka Slunga-Poutsalo ps
Arja Juvonen ps
Päivi Räsänen kd
Sari Essayah kd
Antero Laukkanen kd
Sari Tanus kd
Peter Östman kd
Ano Turtiainen at